

*Eminov Anar Nazim oğlu, i.ü.f.d., dos.
Azərbaycan Turizm və Menecment Universiteti
Bakı şəh., K.Rəhimov 822/23
a.eminov@atmu.edu.az*

UOT - 330.12

AZƏRBAYCANDA MÜSTƏQİLLİK İLLƏRİNDƏ SOSIAL SİYASƏTİN BAŞLICA İSTİQAMƏTLƏRİ

Açar sözlər: sosial siyasət, dövlət, işsizlik, investisiya, dövlət proqramı, az təminatlı ailələr.

Ключевые слова: социальная политика, государство, безработица, инвестиции, государственная программа, малообеспеченные семьи.

Keywords: social policy, government, unemployment, investment, state program, low-income families.

Son illərdə respublikanın dövlət büdcəsinin sosial istiqamətə yönəldilməsini nəzərə alaraq, göstərilən istiqamətdə elmi-tədqiqat işlərinin genişləndirilməsi zərurəti yaranmışdır. Belə ki, bu məqalədə sosial işin əsas istiqamətlərinin araşdırılması, sahənin daha dolğun inkişafı üçün təkliflər və sahənin investisiyalaşdırılması problemi öz əksini tapır.

Sosial sistem daxilində müəyyən dövr ərzində baş verən əvəzləmə və onlar arasında qarşılıqlı münasibət, yaxud tamamilə cəmiyyətdə baş verən yenilənmə müəyyən əsaslara söykənir. Müasir şəraitdə əhəlinin məşğulluq strukturunun dəyişməsi ilə əqli əməyin istehsalda payı artır, iqtisadi artım tempinin daxili ehtiyatlar içərisindən əlavə mənbələrin axtarışı kəskin xarakter alır. Bu tip mənbələrdən biri əhəlinin təhsil səviyyəsidir. Bir çox iqtisadi tədqiqatlarda təhsil eksternal formada yeni dolaylı effektlər yaradır ki, bu effektlər pulla və yaxud qeyri-pul formasında ifadə edilir. Qeyri-pul formasında ifadə edilən eksternal forma sosial tolerantlıq, cəmiyyətin demokratikləşməsinə daha aktiv müdaxilə, milli və beynəlxalq səviyyədə həmrəylikdir.

Sosial investisiya regionun investisiya mühiti (regionda investisiya qanunvericiliyi, investisiya potensialı, investisiya riski), makro və mikroiqtisadi siyasətdən planlı meydana gələn (iqtisadiyyatın modernləşdirilməsinin uzunmüddətli dövlət proqramı, patent siyasəti, məhsulun sertifikatlaşdırılması sistemi, vergi güzəştləri və subsidiyaların təqdim edilməsi, dövlət sifariş sistemi və s.) parametrlər, cəmiyyətin sosial inkişaf səviyyəsi (əhəlinin həyat səviyyəsi, həyat tərzi, sağlamlıq və həyat davamlılığı) və büdcə təşkilatları (büdcə prioritetlərinin müəyyən edilmiş mexanizminin olması) ilə müəyyənləşir.

Sosial investisiyanın həyata keçirilməsi müəyyənləşdirilmiş səmərə təklifi ilə əlaqəlidir. “Səmərə” kateqoriyası sosial investisiyadan planlaşdırılan, yaxud alınan nəticəni nəzərdə tutur. Qaydalara görə bu səmərə yalnız özünü uzunmüddətli perspektivdə göstərir.

Müasir sosial təminat sistemi Qərb ölkələrində ikinci dünya müharibəsindən sonra formalaşmağa başladı. Amma qeyd edilməlidir ki, onun ayrı-ayrı elementləri-qocalığa görə pensiya, xəstələrin sığortalanması, yetim, dul qadınların və digərlərinin sosial müdafiəsi XIX əsrin sonları və XX əsrin əvvəllərindən başlanmışdır. Müasir dövlətin rifahının prinsipləri və qanunvericilik əsası lord Beveric tərəfindən işlənmişdir.

Bu prinsiplər onun 1942-ci ildə çap olunan məruzəsində qeyd edilmişdir. Sosial xidmət sisteminin ümumi əlçatanlıq, universallıq, adekvatlıq və eynitiplilik prinsipləri üzərində qu-

rulması təklif edilmişdir.

İnstitusional quruluş aşağıdakı qanunlara əsaslanırdı:

Təhsil haqqında (1944), ailə müavinətləri (1944), dullara, yetimlərə pensionerlərə və hamilə qadınlara (1946), milli sağlamlıq xidmətin yaradılması (1946), milli kömək proqramı, evdə kömək üçün şəxsi sosial xidmət (1948), yerli hakimiyyət orqanlarının məsuliyyəti (1948).

Sosial siyasətin əsas vəzifələri cəmiyyətin ümumi rifahını, humanistləşdirmə səviyyəsini yüksəltmək, insan hüquqlarına əməl olunmasını təmin etmək, vətəndaşların əmək şəraitini və yaşayışını yaxşılaşdırmaq, əhalinin zəif müdafiə olunan təbəqələrinə (uşaqlara, yaşlılara, yetimlərə, əlillərə, işsizlərə və s.) yardım göstərməkdir [1]. Bu baxımdan ölkədə iqtisadi artımın təmin edilməsi həyata keçirilən sosial siyasətə müvafiq istiqamət verir. Hər bir ölkənin iqtisadi qüdrəti artdıqca əhalinin sosial durumu yaxşılaşır, insanların sosial fəallığı yüksəlir, gəlir əldə etmə və həyat şəraitini yaxşılaşdırma imkanları genişlənir.

Sosial siyasətin həyata keçirilməsi onun məqsəd və vəzifələrini düzgün müəyyənləşdirməkdən asılıdır. Sosial siyasətin məqsədi cəmiyyətin qarşıya qoyduğu məqsədlərə yardım etməkdir. Sosial siyasətin başlıca məqsədi yoxsullumun aradan qaldırıldığı, sosial təzadların olmadığı, yaxud kəskin münaqişələrsiz həll edildiyi, yüksək həyat səviyyəsinə malik cəmiyyət formalaşdırmaqdır [2].

Azərbaycanda müstəqilliyin bərpasından sonra sosial sahələrə diqqət artırılmağa başladı. Müstəqilliyin ilk illərində sovet dövründən əmanət qalmış sosial siyasətin qalıqları həyata keçirilirdi. 1993-cü ildən sonra sosial siyasətə yeni istiqamət verildi, sosial proqramlar həyata keçirilərkən ölkənin iqtisadi bazasına əsaslanmağa, həmçinin bu sahədə beynəlxalq təcrübələrdən istifadə edilməyə başlandı. Ölkədə baş verən proseslər, iqtisadi böhranlar, müharibənin ağırlı nəticələri yoxsulluq faizinin artmasına gətirib çıxartmışdı. Cəmiyyətin bütün sahələrində olduğu kimi bütün yük dövlətin üzərinə düşdü. Professor Hadi Rəcəblinin sözləri ilə desək “müstəqilliyin Heydər Əliyev” mərhələsində ilkin olaraq pensiya, yoxsulluğun azadılması, sosial müdafiə sistemi ilə bağlı qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi, regionların inkişafına yönəldilmiş proqramların qəbulu, qeyri-hökumət təşkilatlarının insanların sosial müdafiəsinə istiqamətlənmiş layihələrə dəstək prinsipi diqqət mərkəzinə gətirildi. Ümummilliyet lideri Heydər Əliyevin həyata keçirdiyi neft strategiyası, bağlanmış dünya miqyaslı müqavilələrlə ölkəmizə maliyyə vəsaitinin axınını təmin etdi. Bunun nəticəsində ölkədə o dövr üçün hökm sürən yoxsulluqla ciddi mübarizə başlandı. 1995-ci il üçün yoxsulluq səviyyəsi 68,1% təşkil edirdi.

2000-ci ilin sentyabrında Nyu-Yorkda BMT-nin təşkilatçılığı ilə 147 ölkənin başçısı Minilliyin sammitinə toplaşaraq, Minilliyin İnkişaf Məqsədlərini (MİM) əks etdirən birgə bəyannamə imzalamış və bununla da yoxsulluğun azaldılması məsələlərini özlərinin 2015-ci ilə qədər öhdəlikləri kimi müəyyənləşdirmişlər. Bəyannamədə göstərilən vəzifələri həyata keçirmək üçün 18 hədəfi və 48 göstəricini özündə əks etdirən 8 qlobal məqsəd müəyyənləşdirilmişdir. Həmin qlobal məqsədlərdən birincisi məhz ifrat yoxsulluq və aclıq içində yaşayan dünya əhalisinin sayının yarıyadək azaldılmasını nəzərdə tutur.

Minilliyin bəyannaməsini Azərbaycan Respublikası adından xalqımızın ümummilliyet lideri Heydər Əliyev imzalamışdır. 2001-ci ildən o zaman 49% göstəriciyə malik olan yoxsulluqla ciddi mübarizə aparmaq məqsədi ilə komissiya yaradılmış, 2003-cü ildə “2003-2005-ci illər üzrə yoxsulluğun azaldılması və iqtisadi inkişaf üzrə dövlət proqramı” qəbul edilmişdir. Proqramın icrası nəticəsində 2005-ci ildə yoxsulluq səviyyəsi 2002-ci ildəki 46,7%-dən 29,3%-ə enmişdir.

Azərbaycan Respublikası üzrə yoxsulluq səviyyəsi

	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Yoxsulluq həddi, manat	35	35,8	38,8	42,6	58	64
Yoxsulluq səviyyəsi, faizlə	46,7	44,7	40,2	29,3	20,8	15,8

2008-2015-ci illərdə YADİDP-nin aşağıdakı əsas doqquz strateji məqsədi müəyyənləşdirilmişdir:

- makroiqtisadi sabitliyi saxlamaqla və qeyri-neft sektorunu tarazlı inkişaf etdirməklə davamlı iqtisadi artımın təmin edilməsi;
- əhalinin gəlir əldə etmək imkanlarının genişləndirilməsi, yoxsul əhalinin sayının əhəmiyyətli dərəcədə azalmasına nail olunması;
- səmərəli sosial müdafiə sistemini inkişaf etdirməklə yaşlı əhalinin, aztəminatlı ailələrin və sosial cəhətdən xüsusilə həssas qrupların sosial riskinin azaldılması;
- qaçqınların və məcburi köçkünlərin həyat şəraitinin yaxşılaşdırılması tədbirlərinin sistemli şəkildə davam etdirilməsi;
- təhsil və səhiyyə sahəsində əsas xidmətlərin keyfiyyətinin yüksəldilməsi və onları əldə etmək üçün bərabər imkanların yaradılması;
- sosial infrastrukturun inkişaf etdirilməsi, kommunal xidmətlər sisteminin təkmilləşdirilməsi;
- ekoloji vəziyyətin yaxşılaşdırılması, ətraf mühitin davamlı idarə olunmasının təmin edilməsi;
- gender bərabərliyinin dəstəklənməsi;
- institusional islahatların davam etdirilməsi və dövlət idarəetməsinin təkmilləşdirilməsi[3].

Proqramın davamı olaraq 2008-2015-ci illəri əhatə edən yoxsulluğun azaldılması və davamlı iqtisadi inkişaf proqramı həyata keçirməyə başlanmışdır. Proqramın həyata keçirilməsi nəticəsində Azərbaycanda 2016-cı il üçün yoxsulluq göstəricisi 5 %-ə enmişdir.

Müxtəlif dövlət proqramları ilə Azərbaycanda iqtisadi inkişafa nail olunmuş, iqtisadiyyatın bütün sahələrində islahatlar aparılmış, uğurlu nəticələr əldə edilmişdir. Regionların hərtərəfli inkişafı sahəsində 2004-cü ildən başlanılmış siyasətin davamı olaraq “Azərbaycan Respublikası regionlarının 2014-2018-ci illərdə sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı” hazırlanmışdır. “Azərbaycan Respublikası regionlarının 2014-2018-ci illərdə sosial iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı”nın icrası ölkə iqtisadiyyatının inkişafında mühüm töhfələr vermiş, regionlarda sahibkarlığın inkişafına, yeni iş yerlərinin açılmasına, əhalinin yaşayışının yaxşılaşdırılmasına və regionlarda daha çox özünü göstərən yoxsulluq faizinin aşağı enməsinə şərait yaratmışdır. Bu dövlət proqramı üç mərhələdə həyata keçirilmişdir: 2004-2008, 2008-2013, 2013-2018. Proqramda qarşıya qoyulmuş vəzifələrin icrası nəticəsində bütün bölgələrdə abadlıq işləri aparılmış, ən ucqar kəndlərə yollar çəkilmiş, yaşayış məntəqələri, içməli su, qaz və rabitə xidmətləri ilə təmin edilmişdir. Həmçinin regionlarda turizmin inkişafı, turistlərin yerləşməsi üçün yeni tikilib istifadəyə verilən otellər, istirahət mərkəzləri regionlarda yaşayan insanların işlə təminatını asanlaşdırdı. Azərbaycan iqtisadiyyatı “Qlobal Rəqabət Qabiliyyəti İndeksi 2013-2014” hesabatına əsasən, rəqabət qabiliyyəti səviyyəsinə görə 39-cu, MDB-də 1-ci olmuş, ölkəmiz ilk dəfə dünyanın “yuxarı orta gəlirli” və “yüksək insan inkişafı” ölkələr qrupuna daxil olmuşdur. Nüfuzlu reyting agentliklərinin hamısı (“Fitch Ratings”, “Standart & Poor's” və “Moody's”) Azərbaycana investisiya kredit reytingi vermiş və Azərbaycan Qafqaz ölkələri arasında investisiya reytinginə malik yeganə ölkə olmuşdur. Son 10 ildə dövlət büdcəsinin gəlirləri 16 dəfə, orta aylıq əməkhaqqı 5,5 dəfə, pensiyalar 9,6 dəfə, əhalinin əmanət-

ləri 27 dəfə artmışdır[4].

Azərbaycanın regionlarında sosial – iqtisadi inkişafın təmin edilməsi, təkmilləşdirilməsi bu sahələrə investisiya qoyuluşunu təmin edir. Ümumiyyətlə 2003-cü ildən indiyədək Azərbaycanda 900 minə yaxın iş yeri açılmışdır. Bu proseslərin daha səmərəli və davamlı olması üçün regionlara investisiya axını təmin edilməlidir. Çünki, gələcəkdə regional inkişaf üçün təkcə mərkəzdən edilən köçürülmələr kifayət etmir. Bunun üçün yerli resurslara yatırılan investisiyalardan istifadə edilməlidir.

Son illərdə aparılan sosial siyasət aztəminatlı ailələrin sosial vəziyyətinin yaxşılaşdırılması baxımından çox əhəmiyyətlidir. Adları qeyd olunan proqramlar və digər əhəmiyyətli tədbirlər nəticəsində yoxsulluğun azaldılmasına nail olunsa da cəmiyyətdə hər zaman zəif, qorunmağa möhtac sosial qruplar vardır. Aztəminatlı ailələri belə qruplara aid etmək olar. Həssas qrupların sosial müdafiəsinin təşkil edilməsi, həyata keçirilməsi dövlətin sosial siyasətinin əsas istiqamətlərindən hesab edilməlidir. Azərbaycanda 2006-cı ildən aztəminatlı ailələrin problemlərinin həllinə dəstək vermək məqsədi ilə onlara “Ünvanlı sosial yardımlar” təyin edilərək ödənilir. Ünvanlı dövlət sosial yardımı aztəminatlı ailələrin müvəqqəti risklərdən qoruyur, lakin insanları bu yardımlardan asılı etməmək üçün əlavə proqramların həyata keçirilməsinə ehtiyac yaranır. Aztəminatlı ailələrin maarifləndirilməsi, sosial reabilitasiyasının təşkil edilməsi, ixtisaslarına uyğun iş yerlərinin təklif edilməsi, aztəminatlı ailələrdən olan uşaqların ilkin təhsil almalarına kömək, müxtəlif bayramlarda bu ailələrə bayram hədiyyələrinin paylanması, onların mənzil problemlərinin həlli istiqamətində atılan uğurlu addımlar, ailələrə kiçik biznes qurmaq üçün dövlət yardımlarının edilməsi kimi layihələrin uğurlu təşkilinin nəticəsində bu qrupdan olan ailələr öz yaşantılarında müsbət dəyişimləri hiss edirlər. Belə ailələrə ən böyük dəstək Heydər Əliyev Fondu tərəfindən həyata keçirilir.

**Aztəminatlı ailələrə verilən ünvanlı dövlət sosial yardımı
(Əmək və Əhəlinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin məlumatlarına əsasən)**

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Ünvanlı dövlət sosial yardımı təyin olunmuş ailələrin sayı	48705	78092	163409	144844	122781	120478	133613	143337	94794	105009	132368
Ünvanlı dövlət sosial yardımı alan ailə üzvlərinin sayı, nəfər	218673	364059	749965	657317	552514	541989	589922	625808	415198	451538	558133
onlardan:											
qadınlar	83529	168007	387609	332799	277562	275631	298232	310475	206321	215001	254233
uşaqlar	92291	165064	357620	322994	274265	270831	291382	303317	213298	226434	268847
Bir nəfərə düşən orta aylıq ünvanlı dövlət sosial yardımının məbləği, manat	8.36	17.38	22.00	24.97	24.12	23.66	25.81	28.75	33.32	35.49	35.65

Yuxarıda qeyd edilən cədvəldə aztəminatlı ailələrə verilən ünvanlı sosial yardımların illər üzrə miqdarı əks olunmuşdur. 2007-ci il bu göstərici 48 705 ailə idisə 2017-ci il üzrə 132368 nəfərdir. Ünvanlı sosial yardımların təyin edilməyə başladığı ilk illərdə insanlar daha çox məlumatsızlıq səbəbindən yardım üçün müraciət etmirdilər. Bu göstəricinin illər üzrə artımlarının başlıca səbəbini bununla izah etmək olar. Aztəminatlı ailələrin yoxsulluqdan qurtarmaları üçün vacib faktorlardan biri onların işlə təminatı, məsələsidir. Ölkədə həyata keçirilən Məşğulluq strategiyası yeni iş yerlərinin açılması, əmək qabiliyyəti olan insanların işlə təminatı yoxsulluq şəraitində yaşayan insanların bu vəziyyətdən çıxmalarını sürətləndirdi.

Özəl sektorun inkişafı, dövlətin sahibkarlığa və kiçik sahibkarlara göstərdiyi dəstəyin

nəticəsində aztəminatlı ailələrdən olan insanlar güzəştli kreditlər hesabına öz bizneslərini qurmağa çalışmış, bununla da sosial strukturda aşağı səviyyədə yox. orta səviyyələrdə təmsil olunmağa başlamışlar. Sahibkarlığa Kömək Milli Fondunun fəaliyyətinin Azərbaycan iqtisadiyyatının inkişafının prioritetləri və mərhələlər üzrə həlli tələb olunan vəzifələrlə uzlaşdırılması, sahibkarlığa dövlət dəstəyinin gücləndirilməsi və bu fəaliyyətin genişləndirilməsinin təmin edilməsi məqsədilə Azərbaycan Respublikası prezidentinin müvafiq fərmanları ilə 2002-ci, 2004-cü, 2005-ci, 2006-cı, 2009-cu və 2011-ci illərdə onun statusu və vəsaitlərinin istifadə edilməsi qaydaları təkmilləşdirilmiş, güzəştli kredit vəsaitlərinin daha məqsədəuyğun yerləşdirilməsinə və sahibkarlıq subyektlərinin bu kreditlərdən səmərəli istifadə etməsinə əlverişli şərait yaradılmışdır. Fondun fəaliyyətinin əsas istiqamətlərinə aqroparkların yaradılması, meyvə-tərəvəz məhsullarının emalını nəzərdə tutan müəssisələr, quşçuluğun inkişafı, qarışıq yem istehsalı zavodlarının yaradılması, kiçik sahibkarlığın dəstəklənməsi və s. aid edilir.

**Kiçik sahibkarlıq subyektləri tərəfindən əsas kapitalla investisiyalar
(iqtisadi fəaliyyət növləri üzrə, min manat)**

İqtisadiyyatın bütün sahələri üzrə - cəmi	2012		2013		2014		2015	
	Cəmi	Yekuna nisbətən, faizlə	Cəmi	Yekuna nisbətən, faizlə	Cəmi	Yekuna nisbətən, faizlə	Cəmi	Yekuna nisbətən, faizlə
	531,627.2	100.0	486,343.5	100.0	746,451.6	100.0	807,169.3	100.0
o cümlədən:								
kənd təsərrüfatı, meşə təsərrüfatı və balıqçılıq	89,963.5	16.9	52,412.0	10.8	86,898.4	11.6	74,422.4	9.2
sənaye	244,765.8	46.0	251,895.3	51.8	248,400.0	33.3	261,958.6	32.5
tikinti	2,400.3	0.5	12,796.5	2.6	147,540.0	19.8	117,849.3	14.6
topdan və pərə-kəndə ticarət; avtomobillərin və motosikletlərin təmiri	54,564.5	10.3	56,981.9	11.7	120,713.5	16.2	126,187.0	15.6
nəqliyyat və anbar təsərrüfatı	1,615.8	0.3	2,947.8	0.6	21,847.7	2.9	24,564.1	3.0
yaşayışın təşkili və ictimai iaşə	88,020.3	16.6	55,346.5	11.4	68,016.0	9.1	134,633.6	16.7
informasiya və rabitə	1.6	-	2.0	-	-	-	-	-
daşınmaz əmlakla əlaqədar əməliyyatlar	47,314.0	8.9	47,076.2	9.7	291.8	-	-	-
təhsil	593.0	0.1	2,080.0	0.4	886.5	0.1	3,296.6	0.4
əhaliyə səhiyyə və sosial xidmətlərin göstərilməsi	1,835.0	0.3	1,820.0	0.4	1,919.9	0.3	36,027.7	4.5
digər sahələr	553.4	0.1	2,985.3	0.6	49,937.8	6.7	28,230.0	3.5

Sosial investisiyaların dövlət tərəfindən maliyyələşdirilməsi sosial sferanın elə sahələrini əhatə edir ki, orada dövlətin iştirakı zəruridir: dövlət sərhədlərinin qorunması və bu sərhədlər daxilində yaşayan milli azlıqların hüquqlarının qorunmasında, təhsildə, səhiyyədə, bədən tərbiyəsi və idmanda, mədəniyyət və incəsənətdə, sosial xidmətlərdə və məşğulluqda. Digər sosial sahələrin investisiyalaşdırılması xüsusi investorlar tərəfindən həyata keçirilə bilər. Sosial investisiya fəaliyyətinin genişləndirilməsinin dövlət tənzimlənməsi aşağıdakı vasitələrlə hə

yata keçirilir: vergitutma subyektlərinin və obyektlərinin, vergi dərəcələrinin və güzəştlərinin fərqləndirildiyi vergi sisteminin tətbiqi; kredit və amortizasiya siyasətinin həyata keçirilməsi, o cümlədən əsas fondların sürətli amortizasiyası yolu ilə. Amortizasiya üzrə güzəştlər ayrı-ayrı iqtisadi sahələr, əsas fondların və avadanlığın müxtəlif növləri və elementləri üçün dəyişkən və fərqli müəyyən edilə bilər.

Sosial investisiya fəaliyyətinin dövlət maliyyələşdirilməsində effektivlik parametrlərinin seçilməsinin izlənilməsi əsas məsələdir. Məsələn, xəstəliklərin azalması, iş yerlərinin artırılması, sosial sığortaya ödənişlərinin fondlara ödənilən miqdarının azaldılması və başqa məsələlərin davamlı izlənilməsi nəzərdə tutulanlardır.

Sosial sferanın nizamlanması, xüsusən o sahələr ki, maliyyələşdirilməsi dövlət tərəfindən həyata keçirilir, ictimai institutlar tərəfindən ayrı-ayrı vətəndaşlara səlahiyyət verilmiş nümayəndə heyəti hesab edilir və bu heyət göstərilən funksiyaların icra edilməsi üçün yaradılır. Bəlaliklə, qeyd etmək istərdim ki, son illər Azərbaycanda həyata keçirilən sosial layihələr sosial-iqtisadi inkişafa xidmət edir və uğurlu nəticələr əldə edilir.

Ədəbiyyat siyahısı:

1. Azərbaycan Respublikası regionlarının 2014-2018-ci illərdə sosial iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı. Azərbaycan Respublikası prezidentinin 27 fevral 2014-cü il tarixli 118 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmişdir.

2. Azərbaycan Respublikasının Demografik İnkişaf Konsepsiyası. (1999). Bakı, Azərbaycan Respublikası Qanunları Külliyyatı, № 12, səh. 6.

3. 2008-2015-ci illərdə Azərbaycan Respublikasında yoxsulluğun azaldılması və davamlı inkişaf Dövlət Proqramı. Azərbaycan Respublikası prezidentinin, 2008-ci il 15 sentyabr tarixli 3043 nömrəli Sərəncamı ilə təsdiq edilmişdir.

4. Musayev A.F. (2012). "Modernləşdirmə və aktiv vergi siyasəti". "Azərbaycanın vergi jurnalı", № 6.

5. Musayev A.F. (2004). "Vergi siyasətinin iqtisadi problemləri". Bakı, "Elm" nəşriyyatı, 786.

6. Rəcəbli H. Azərbaycan Respublikasının sosial siyasətinin transformasiyası və korporativ təhlili. Bakı, Gənclik 2003, səh 31. 371.

Rus dilində

7. Социальная политика. (2010) Под. общ.ред. Волгина Н.А. Москва, изд. "Экзамен", 734 с. (Sosial siyasət. (2010).

İnternet resursları

8. <http://anfes.gov.az/az/pages/3182177a-d0ec-102d-90d7> giriş tarixi 12 yanvar 2018.

*Eminov Anar Nazim oğlu, i. f.d., dos.
Azərbaycan Turizm və Menecment Universiteti
Bakı şəh., K.Rəhimov 822/23
a.eminov@atmu.edu.az*

X Ü L A S Ə

AZƏRBAYCANDA MÜSTƏQİLLİK İLLƏRİNDƏ SOSIAL SİYASƏTİN BAŞLICA İSTİQAMƏTLƏRİ

Sosial siyasətin əsas vəzifələri cəmiyyətin ümumi rifahını, humanistləşdirmə səviyyəsini yüksəltmək, insan hüquqlarına əməl olunmasını təmin etmək, vətəndaşların əmək şəraitini və yaşayışını yaxşılaşdırmaq, əhalinin zəif müdafiə olunan təbəqələrinə (uşaqlara, yaşlılara, yetimlərə, əlillərə, işsizlərə və s.) yardım göstərməkdir. Azərbaycanda müstəqilliyin bərpasın-

dan sonra sosial sahələrə diqqət artmağa başladı. Müxtəlif dövlət proqramları ilə Azərbaycanda iqtisadi inkişafa nail olunmuş, iqtisadiyyatın bütün sahələrində islahatlar aparılmış, uğurlu nəticələr əldə edilmişdir. Qeyd edək ki, dövlətin sosial siyasətinin əsas istiqamətləri hesab edilən təhsil, sosial müdafiə, mədəniyyət və incəsənət və s. qeyri-istehsal sahələrdə istehsalat baş verməsə də, istehsalın inkişafına əhəmiyyətli təsir göstərir. Bu baxımdan da sosial sahələrin, sosial infrastrukturun inkişaf etdirilməsində dövlət daim maraqlıdır. Hazırda ölkəmizdə dövlətin sosial siyasətinin tərkibi kimi təhsilin, elmin, səhiyyənin, mədəniyyətin, digər sosial-mədəni tədbirlərin inkişaf etdirilməsi və əhalinin sosial müdafiəsinin daha da gücləndirilməsi məqsədlərinə dövlət büdcəsindən hər il böyük məbləğdə vəsait ayrılır.

İqtisadiyyat inkişaf etdikcə, milli gəlir artdıqca vətəndaşların sosial rifahı güclənir, digər tərəfdən isə əhalinin sosial vəziyyəti yaxşılaşdıqca onların əmək məhsuldarlığı da artır. Dövlətin sosial siyasəti ilə iqtisadi inkişaf arasında qarşılıqlı əlaqə mövcud olduğundan iqtisadi inkişafın məqsədləri birbaşa və dolayı yolla sosial siyasətdə cəmləşir. Sosial siyasətə iqtisadi artımın mühüm amili kimi də baxmaq olar. Azərbaycanda sosial siyasətin istiqaməti kimi bir neçə sayda dövlət proqramları hazırlanmış, qanun layihələri tərtib edilmişdir ki, son illərdə bu proseslər daha intensiv xarakter almışdır. Mövcud məqalədə sosial işin əsas istiqamətlərinin araşdırılması, sahənin daha dolğun inkişafı üçün təkliflər və sahənin investisiyalaşdırılması problemi öz əksini tapır. Həmçinin araşdırmada sosial siyasətin əsas məqsəd və vəzifələri aydınlaşdırılmış, Azərbaycanda “müstəqilliyin Heydər Əliyev” mərhələsində sosial vəziyyətin yaxşılaşdırılması istiqamətində görülən tədbirlər təhlil edilmiş və təhlillərin yekununda sosial siyasətin başlıca istiqamətləri müəyyənləşdirilmişdir.

*Эминов Анар Назим оглы, д.ф.э.н., доц.
Азербайджанский Университет Туризма и
Менеджмента
Г. Баку, К.Рахимов 822/23
a.eminov@atmu.edu.az*

РЕЗЮМЕ

ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ СОЦИАЛЬНОЙ ПОЛИТИКИ В АЗЕРБАЙДЖАНЕ ЗА ГОДЫ НЕЗАВИСИМОСТИ

Основными задачами социальной политики являются улучшение общего благосостояния общества, укрепление гуманизма, обеспечение прав человека, улучшение условий жизни и благосостояния граждан, помощь социально-уязвимым людям (детям, престарелым, сиротам, инвалидам, безработным и т. д.). После восстановления независимости в Азербайджане социальной сфере предьявлялось пристальное внимание. Экономическое развитие было достигнуто в Азербайджане через различные государственные программы, реформы были реализованы во всех сферах экономики и достигнуты успешные результаты. Следует отметить, что образование, социальная защита, культура и искусство и др., которые являются основными направлениями социальной политики государства, хотя производство как такового не происходит в непроизводственной сфере, все же оказывают существенное влияние на развитие производства. С этой точки зрения, государство всегда заинтересовано в развитии социальной инфраструктуры и социальной отрасли. В настоящее время из государственного бюджета каждый год выделяются большие финансовые средства для целей развития образования, науки, здравоохранения, культуры и других социально-культурных мер для дальнейшего укрепления социальной защиты населения в рамках социальной политики государства.

По мере роста экономики, национального дохода, увеличивается социальное благосостояние граждан, а с другой стороны, производительность труда увеличивает их

социальное благосостояние. Из-за взаимосвязи между социальной политикой государства и экономическим развитием цели экономического развития сосредоточены прямо и косвенно в социальной политике. Социальная политика также может рассматриваться как важный фактор экономического роста. В Азербайджане было разработано ряд государственных программ, законопроектов как направление социальной политики, и за последние годы эти процессы стали более интенсивными. В настоящей статье рассматриваются основные направления социальной работы, предложения для более всестороннего развития отрасли и проблема инвестиций в данную отрасль экономики. Также были проанализированы основные цели и задачи социальной политики и меры по улучшению социальной состояния на этапе «Независимость Гейдара Алиева» в Азербайджане и в конце анализа определены основные направления социальной политики.

*Eminov Anar Nazim, PhD in econ., assoc. prof.
Azerbaijan Tourism and Management University
822/23 K.Rahimov St., Baku
a.eminov@atmu.edu.az*

S U M M A R Y

MAIN DIRECTIONS OF SOCIAL POLICY IN AZERBAIJAN DURING THE YEARS OF INDEPENDENCE

The main objectives of social policy are to increase the overall well-being of community, to promote humanism, to ensure human rights, to improve the living conditions and welfare of the citizens, to help vulnerable people (children, elderly, orphans, disabled, unemployed, etc.). After the restoration of independence in Azerbaijan, a great attention was paid to the development of the social sphere. Economic development was achieved in Azerbaijan through various state programs, a number of reforms were implemented in all spheres of the economy and successful results were attained. It should be noted that education, social protection, culture and art, etc. are the main directions of the state social policy, although production does not occur in such non-productive spheres, they still have a significant impact on the production development. From this point of view, the government is always interested in the development of social infrastructure and social sector. Currently, a large amount of financial resources are allocated from the state budget each year for the development of education, science, health, culture and other socio-cultural spheres to further strengthen the social protection of the population within the state social policy.

As the economy grows, the national income increases, the social welfare of the citizens improves, on the other hand, the social well-being of the population increases their labour productivity. Because of the interconnection between the state social policy and economic development, the objectives of economic development are concentrated directly and indirectly on social policy. The social policy can also be seen as an important factor of economic growth. A number of state programs and laws have been implemented in Azerbaijan, as a main direction of the social policy, and these processes have become more intensive in recent years. The article explores the main areas of social activity, some proposals for a more comprehensive development of the industry and the problem of investment in this sector of the economy. The main goals and objectives of the social policy are studied and the measures taken to improve the social status in the stage of "Independence with Heydar Aliyev" in Azerbaijan are analysed and the main directions of social policy are determined at the end of the study.